

דו"ח על סיור בשדות מראה שלחין

געש

המשתתפים: יוסף גוגנהיים, עמוס דברת, גבי זומרפלד, א. יעקבסון.

מטרת הסיור: 1. לעמוד על מצב המרעה בעונה זאת, באיזור החוף באדמות הקלות. 2. התייעצות והדרכה.

בית יצחק (משק שטצר)

המרעה משתרע על שטח של 6.6 דונם שמחציתו נזרעה לפני כ-4 שנים והמחצית השנייה לפני שנתיים. חלק המרעה (3.6 דונם) משמש לרעייה של לא חולבות בלבד. שלושת הדונמים הנותרים משמשים לקציר עקב חוסר סידורי גידור. שטח המרעה מחולק ל-6 חלקות גדורות באופן קבוע בחוטי תייל. בזמנו נזרעה התערובת הסטנדרטית וכעת השטח מכוסה בשטיח צפוף של עשב רודס. האדמה היא חול חמרה. פני השטח מכוסים גושים של צמחיה גסה שרק בחלק קה ניתנת לניצול. יש לשער שעצם שיטת החלקות הקבועות גרמה למצב בלתי רצוי בגלל (1) הקצבת גודל שווה של שטח מרעה לכל רעייה ורעייה מבלי להתחשב בכמות הירק המשתנה במשך חודשי השנה, וכתוצאה מכך — התהוות עודפים שלא נוצלו ו-(2) חוסר אפשרות להשתמש בכלים כבדים ומתאימים יותר לעיבוד השטח לקראת החורף וכתוצאה מכך נשאר השטח רגבי ביותר לאחר העיבוד.

השימוש בתייל דוקרני גרם לפגיעת העטיינים. מחזור הרעייה הקיצי הוא כ-12 יום והשטח לראש הוא כ-50 מ"ר (יומיים בכל חלקה). דישון של 20 ק"ג/גד' גפרת אמון ניתן אחרי כל 2 רעיות. בחורף רועים על תלתן שנזרע מדי שנה בשנה, במחזור של 20—30 יום. בגלל חוסר שטח הופך סקה הרעייה בתקופה זאת למשך שבועיים בערך. כמות מי השקיה היא 6—7 מ"ק/ד' ליום ומשקים פעם אחרי גמר הרעייה (6 שעות) ופעם לפני הרעייה (שעתיים). תשומת לבו של בעל המרעה הופנתה לחסרונות בחלקות הקבועות וביחוד למשטר הקבוע של הרעייה וחלוקה בלתי מתאימה של מנות מי ההשקיה.

שטח של 100 דונם על אדמת חול חמרה במדרון קל שאינו ניתן לניצול על ידי גידולים אינרטיביים אחרים מכוסה צמחיה צפופה של עשב רודס וקצת פספלוך. מרעה זה נזרע בשנת 1953. בעדר — 40 חולבות ו-20 ראש בני-בקר. מחזור הרעייה הקיצי הוא 10 ימים ומקצים 50—60 מ"ר לראש לרעייה. מחזור ההשקיה הוא כ-7 ימים לפי מכסה של 5 מ"ק/ד' יום. עקב קשיים אובייקטיביים בהספקת המים ובגלל עודפי ירק במרעה נראה שטח המרעה בכלל בלתי מנוצל ורוב צמחי הרודס היו בעלי עלים צרים ובפריחה. העדר יוצא פעמיים ביום לרעייה ושעתיים רעיה נערכות ביחידת מזון אחת. המרעה מגיב במשך שנה תמימה, לפי אומדן, כ-700 י"מ. בזמן ביקורנו, בשעה 11.00, נמצא העדר במרעה, אבל לא אכל. החלקה שהוקצתה לעדר באותו זמן היתה גדולה מדי והניצול היה לקוי. מיתקן מיוחד להוספת גפרת אמון למי ההשקיה נמצא בשטח. עשרה ק"ג/ד' גפרת אמון ניתנים אחרי כל 3 רעיות. רק שוקת אבטומטית אחת קטנה עומדת לרשות כל העדר הרועה. תלתן וזון נורעים מדי שנה בחודש אוקטובר. הזון אינו מצליח ביותר ונתקף קשה על ידי חילדון. המלצנו על הגדלת כמות מי ההשקיה בחודשי הקיץ החמים, הגברת הדישון החנקני והקטנת חלקות הרעייה. שטח המרעה הינו גדול מדי בהתחשב בתצרוכת העדר במספוא גס וזוהי לדעתנו אחת הסיבות למצב הלקוי במרעה; נוסף לזה קיימים קשיים אובייקטיביים בהספקת מי ההשקיה. מוטב היה להקטין את שטח המרעה ולטפל בשטח קטן באופן יעיל יותר מלטפל בשטח גדול באופן בלתי ראציונאלי. לפני שנה בוצע קילטור בסכיני ברמן באמצע הקיץ בשטח המרעה אחרי תקופה ממושכת של ליקויים בהשקיה. העובדים מעידים על הטבה ניכרת בצמיחתה וטעימותה של צמחיית המרעה. בשעת ביקורנו נמצא בשטח קומביין אליס בק-ציר ורעי עשב רודס בהדרכתם של אנשי "הזרע". התרשמנו מהפעולה היפה של הקומביין והניקיון היחסי של הזרעים שנאספו. יכול הזרעים כ-5

קמון: $5\frac{1}{2}$ ק"ג/ד' אספסת, $\frac{1}{2}$ ק"ג/ד' עשב רודס וק"ג/ד' אחד פספלו. הודות להקפדה על הכנת השטח וההשקיות התכופות נתקבל שטח מכוסה היטב ובעל יכול גבוה בקציר הראשון (כ- $1\frac{3}{4}$ טון/ד' ירק). האספסת שלטה בהתחלה, אבל בגלל התקפת הפרודניה וההתחרות החזקה של הדגניים נראה בשעת הביקור חלקה של האספסת קטן באופן יחסי. הקציר הראשון בוצע כ-6 שבועות אחרי הזריעה. כעת קוצרים בפעם שניה. כדי לעודד הסתעפות דגני הקיץ בשטח הומי לץ להמשיך בהשקיה בכל 10–12 יום, לקצור ירק אחרי שלושה שבועות לכל היותר ולדשן בחנקן. הועלו לפני אנשי המספוא היתרונות והחסרונות בזריעת תלתן/זון כבר בשנה הראשונה. במידה שהמשק אינו זקוק לתלתן משטח זה הומלץ לוותר על זריעה בשנה זו. החלטה סופית בענין זה תתקבל אחרי ביקור נוסף. בחר דש אוקטובר. הועלתה לפני חברי הוועדה הצעת מחזור שלחין למשק על ידי ה' ש. מלר המביאה בחשבון גידול אספסת לשחת במשך מספר שנים. נתקיים דיון על סיכויי ההצלחה של גידול זה בתנאי המקום.

נ ע ן

לא נערך ביקור יסודי בשטחי המרעה. יש לציין שקיימת התקדמות ניכרת במצב המרעה לעומת השנה שעברה; יש להניח שהקטנת מחזור ההשקיה ל-6 ימים בתקופה זאת הביאה עמה שינוי זה לטובה. גם במשק זה נקצר חלק מעודפי המרעה לזרעים (עשב רודס). רכז המס' פוא מציין את איטעימותו המוחלטת של עשב רודס בעונה זאת בעיקר בשעות הבוקר (החליבה נעשית אחרי רעיית הבוקר). דישון באשלגן (20 ק"ג/ד') שיפר במידת מה טעימותו של עשב הרודס.

מסקנות כלליות

1. עשב הרודס זקוק כנראה להקפדה מיוחדת בטיפולו כדי לשמור על טעימותו. האמצעים העומדים לרשותנו כדי להגיע לניצולו המלא הם: מחזור השקיה קצר, דישון חנקני מוגבר (ואולי גם דישון אשלגני). שימוש במקצרה לכיסוח,

ק"ג/ד' בערך. בשטח הנקצר לזרעים צומח ופורח המדחול (*Sporobolus*) ויש להניח שזרעי הצמח הזה נתערבבו בזרעי עשב רודס. הפנינו את תשומת לבם של אנשי "הזרע" לכך שצמח טרדני זה עלול לזהם את שטחי המרעה וביקשנו מהם להקפיד באופן מיוחד על סילוק מלא של זרעי המדחול בשעת ניקוי זרעי עשב הרודס במקום. יש בדעתנו להציע לחברת "הזרע" לפסול כל שטח זרוע עשב רודס המיועד לזרעים במקרה שהוא משובש בצמחי מדחול.

כפר שמריהו (משק בית)

לבעל המרעה 7 חולבות ו-6 עגלות בגילים שונים המנצלים את המרעה שגודלו 8 דונם; מרעה זה נזרע בשנת 1946. השטח מחולק לחלקות בנות 800 מ"ר כל אחת ומכוסה צמחיה צפופה של עשב רודס בעיקר. הפרות יוצאות פעמיים ביום לרעה של שעותיים ולכל אחת שטח של 40 מ"ר בערך. מחזור הרעה הוא בין 12–14 יום בקיץ, ותוך תקופה זאת מושקה המרעה 2–3 פעמים לפי 6–6.5 מ"ק/ד' יום. רשת ההשרייה היא קבועה. כיסוח לניקוי נעשה אחרי כל 3 רעיות. השטח נראה אחיד וכמעט ללא צמחיה גסה ומנוצל היטב. הדישון החנקני ניתן רק החל מחודש מרץ עד לחודש יוני (ס"ה 35 ק"ג/ד' גפרת אמון). נראה שכעת סובלת הצמחיה מחוסר חנקן. תערובת של תלתן/זון נזרעת באמצע חודש אוקטובר. התלתן במרעה מחזיק מעמד עד חודש מרץ וממרץ ואילך שולט הזון. מורגשת ירידה ביבולי המרעה בחודש מאי עקב אי-התחדשות התלתן והזון ומחמת עיכוב בהתעוררות והתפתחות עשב הרודס. הכנת השטח לזריעת זון תלתן נעשית בגרובר ודיסק וחלק ניכר מצמחי עשב הרודס נחלש. בעקב ההשקיה המידית והרצופה אחרי זריעת התלתן/זון נקלט שוב חלק גדול של צמחי עשב הרודס. איטעימות של עשב הרודס מורגשת בימים חמים בלבד והדבר מוסבר על ידי בעל המרעה בחוסר תיאבון כללי של הבקר מחמת החום, ולא רק במרעה.

בארות יצחק

שטח מרעה חדש של 70 דונם שנזרע בסוף חודש יוני ש. ז. בתערובת זרעים שצורפה כדל-

מתי להזריע לאחר ההמלטה?

שאלת מועד ההזרעה לאחר שפרה או מבכירה המליטה היתה מאז ומתמיד נושא לוויכוחים בין הבוקרים בכל העולם וכמובן גם בישראל. ביש" ראל היה גם זמן שמדריכים הציעו „לא לחכות הרבה זמן” כדי לדעת בהקדם האפשרי אם הפרה לא תתעבר וזו להביאה לפני הרופא לטיפול.

ה„לא לחכות הרבה זמן” היה כמובן יחסי ותלוי בנסיגנו של המדריך; וזה — שוב היה תלוי במצב ההתעברות באיזורו; כשההתעברות היתה קשה יותר, היה המדריך מיעץ להזדרז בהזרעה. היו אף מדריכים שבנו תורה שלמה על יסוד פרסומים שונים בספרות המקצועית; אחת מהן היתה מבוססת על עיקרון ההפרשות ההורמונליות החזקות והמצב המיוחד בו נתון הרחם, והציעו להרביע או להזריע בחודש הראשון שלאחר ההמלטה. לשם כך הביאו גם סמוכין מהתופעה המיוחדת שבהתעברות הסוסות מיד לאחר ההמלטה. כותב הטורים האלו היה אחד המתנגדים החזקים לכל התורות האלו, ובעיקר תוך אינטואיציה ולא על יסוד חומר או ניסויים. מהלך המחשבה היה פשוט. באופן טבעי ממליטה פרה פעם בשנה, למרות זאת שהפרים מטיילים יחד עם הפרות בעדרים, אין הפרות מתיחמות אלא כעבור שלושה חודשים בערך מההמלטה. פרה מהגזעים המשובחים, המניבה כמויות חלב גדולות הכרוכות במאמץ פיסיוולוגי גדול, על אחת כמה וכמה שיש לתת לה זמן מספיק לשם חידוש כוחותיו של האורגאניזם. אמנם אין כלל בלי יוצא מן הכלל, ובתנאים ידועים אפשר כמובן

קיצוב קפדני של יחידת השטח לכל ראש ומחזור רעיה קצר.

2. אפשר להגיע למעמד משביע רצון של צמחי מרעה מזריעת קיץ במידה שמקפידים על כללי הכנת מצע הזריעה וההזשקיה.

3. גדרות קבועות במרעה במשק המושבי עלולות להוות מכשול רציני בניצול היעיל של המרעה.

עמוד דברת

רחובות, 30 אוגוסט 1956

להקדים ולהזריע פרה כעבור שישים יום מההמלטה, אבל כדרך כלל אין לזרז ואין למהר; הזמן המתאים הוא לפחות שלושה חודשים לאחר ההמלטה ובמקרים מיוחדים, כגון במקרה של התאמת זמן ההמלטה לעונה הנוחה, או במקרה שפרה מניבה כמויות חלב גדולות, כדאי וכדאי לדחות את ההזרעה אף ליותר משלושה חודשים. על כל פנים ברור מהחקירות האחרונות שנעשו בשטח זה שבמידה גדולה מאוד היו הריצות אל הפר או להזרעה לפני שעברו שלושה חודשים מההמלטה אשמות „בהתעברות הקשה” ובאחוזי ההתעברות הנמוכים, כפי שהיו מתפרסמים ע"י האגודות להזרעה בעולם וגם בישראל. חקירות שנעשו ע"י פרופיסור גאורג וו. טרימברגר מאור ניברסיטת קורנל בארה"ב נתנו את התוצאות דלהלן: בהזרעות של פחות מ־50 יום אחרי ההמלטה, אחוז ההתעברות היה 31, בהזרעות של 51 עד 60 יום אחרי ההמלטה — 67%, בהזרעות של 61 עד 90 יום אחרי ההמלטה — 70%, בהזרעות של יותר מ־90 יום אחרי ההמלטה, אחוז ההתעברות היה 76.

מספרים אלה מדברים בעדם ואינם זקוקים לפירושים כל שהם. הרחם ומערכת איברי המין של הפרה בכלל והפרה המניבה תנובות גבוהות בפרט זקוקים למנוחה של לפחות 90 יום למען חדש תיפקודיהם הביולוגיים; כל מי שמנסה להפר חוקים אלה גורם נזק לעצמו ולאגודת ההזרעה שהוא חבר בה.

בקשר לשאלת הזמן המתאים והמבטיח סיכויים טובים ביותר להתעברות מהזרעה אחת, היו גם בין הבוקרים שלנו חילוקי דעות בכל הנוגע לתוצאות הכלכליות מהתעברות „מהירה”. טענותיהם היו: במידה שהפרה מתעברת יותר מהר לאחר המלטה אני מונע את תקופות החליבה הארוכות הגוררות אחריהן תנובה יומית נמוכה, ומאחר שהוצאות כלכלת הפרה במיוחד בארצנו גבוהות הן, הרי שהמלטה כל עשרה חדשים במקום 12—15 מביאה תנובה יומית גבוהה יותר. טענה זו אינה נכונה ובזאת אפשר להיווכח מהחשבון הפשוט דלהלן: 60 ימי יובש